

ALLA KAN LEVA SOM SVENSKAR

MYTEN OVERSHOOT DAY

JOHANNA TRAPP

JULI 2026

TIMBRØ

The logo for Timbro Miljöinstitut features a green circular icon containing a stylized white leaf with a stem, positioned to the right of the word 'TIMBRØ'.

MILJÖINSTITUT

Timbro Miljöinstitut startade 2024 med uppdraget att ta fram nya verktyg för en pragmatisk och effektiv miljö-, klimat- och energipolitik baserad på marknadsliberala värderingar och frihetliga principer.

OMFÖREATTAREN

Johanna Trapp är projektledare på Timbro-Miljöinstitut. Tidigare publiceringar från Timbro Miljöinstitut inkluderar bland annat:



Miljöhandbok för högern (2026)

Hejdå, Statens Järnvägar (2026)

Det stora skogsrånet (2025)

Klimatpolitik utan gränser (2025)

Gågatans triumf – befria promenadstaden (2025)

Men det är ju höger (2025)

Røj upp i tillståndskaoset (2024)

Marknadskrafter – Ny kärnkraft i Sverige (2024)

© Timbro

JULI 2026

www.timbro.se

info@timbro.se

Sättning: Erik Johnsson

Omslag: Erik Johnsson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	5
VAD ÄR OVERSHOOT DAY?.....	7
HUR BERÄKNAS OVERSHOOT DAY?	13
RIMLIGARE ANTAGANDEN FÖR MÅTTET	19
DÄRFÖR STÄMMER INTE FYRA JORDKLOT	23
OVERSHOOT DAY HAR ALLVARLIGA BRISTER.....	33
ÄR DET BRA ATT HA ETT TIDIGT DATUM?	39
REFERENSER	41

SAMMANFATTNING

Rapporten granskar begreppet och måttet Overshoot Day, även kallat Den ekologiska skuldens dag, vilket i medierapporteringen ofta tolkas som att svenskar överkonsumerar och att det skulle krävas 3,9 jordklot om alla levde som vi. Rapporten visar att detta påstående vilar på felaktiga antaganden, bristfällig ekonomisk logik och en malthusiansk världssyn.

Overshoot Day beräknas genom att dela den globala biologiska kapaciteten (biokapaciteten) med en nations ekologiska fotavtryck, omräknat till den fiktiva enheten globala hektar (gha). Modellen väger samman sex parametrar: åkermark, betesmark, skogsmark, fiskevatten, bebyggd yta och koldioxidyta.

Koldioxidutsläppen är den enda parametern som skapar ett faktiskt globalt underskott. De övriga fem materiella parametrarna befinner sig i ekologisk balans eller på överskott. Måttet missar lokala förändringar av vikt. För att pressa in koldioxid i en ytmodell räknar modellen om utsläpp till den hypotetiska skogsyta som skulle krävas för att binda koldioxiden, baserat på ett extremt lågt schablonvärde av hur mycket koldioxid ett träd kan fänga in.

Rapporten visar på bristerna i måttets konstruktion. Genom att korrigera metodfelen och tillämpa mer realistiska parametrar förändras utfallet radikalt:

- Realistiskt skogsantagande: Om det låga schablonvärdet på 0,97 ton kol/ha/år ersätts med ett mer realistiskt värde på 2,0 ton kol/ha/år, minskar den hypotetiska utsläppsytan med 51,5 %. Sveriges datum flyttas då från 4 april till 18 maj (2,64 jordklot).
- Renodling till koldioxid och bebyggelse: Om de parametrarna som inte leder till underskott plockas bort, flyttas Sveriges datum fram från den 4 april till 2 augusti (motsvarande 1,7 jordklot).
- Kombinerat: Läggs båda justeringarna samman förändras modellens slutsats helt. Världen och Sverige hamnar över ett kalenderårs kapacitet, vilket innebär att det inte finns någon Overshoot Day alls. Om alla levde som svenskar under dessa kriterier skulle det räcka med 0,84 jordklot.

Beräkningarna tyder på att världen visserligen har miljöproblem på sina områden, men att den inte lider av en generell överkonsumtionskris av fysiska råvaror, utan snarare av en fossil energi- och växthusgasutsläppsproblematik. Det löses bäst genom teknisk innovation och prissättning av koldioxid.

Det vore inte dåligt om alla levde som svenskar. Tvärtom skulle det innebära att all koldioxid var prissatt, ingen levde i extrem fattigdom, nästan allt återvanns och innovationen var i framkant. Alla världens människor borde få kunna leva i ett land som Sverige. Det bör vara målet – inte att

Sverige bör bli mer som Bangladesh och andra länder som inte har någon Overshoot Day.

Overshoot Day-måttet bygger på en rad konstiga antaganden, men har också en märklig malthusiansk syn på världen som underskattar marknaden, mänsklig innovation och tillväxt. Att följa måttets slutsatser skulle försämra livet för många människor som försöker skapa ett bättre liv för sig själva och sin familj. Det finns dessutom inget land som sänkt sina utsläpp hållbart utan att först bli rikt. Overshoot Day är inte ett bra mått. Om alla levde som svenskar hade jordens resurser räckt.

VAD ÄR OVERSHOOT DAY?

På våren varje år brukar den svenska Overshoot Day inträffa. I år kom den 4 april. Det innebär dagen då vi svenskar använt slut på vår andel av jordens resurser. Eller? Egentligen handlar det mest om hur många träd som man i en fantasivärld hade kunnat plantera på imaginära jordklot. Den här rapporten kommer att förklara hur beräkningarna bakom Overshoot Day fungerar, varför måttet inte säger så mycket om

hållbarhet och varför alla på jorden borde leva som svenskar gör.

Konceptet Overshoot Day kommer från den amerikanska tankemedjan Global Footprint Network, som varje år presenterar en dag då mänskligheten tagit slut på jordens resurser enligt en modell man tagit fram.¹ Datumen fluktuerar lite fram och tillbaka men 2026 infaller den globala Overshoot Day den 30 juli. Global Footprint Networks konstate-



Tankern Flora 1 väster om Ystad på långfredagen. Foto: TT

Svensk överkonsumtion markeras med dystert datum

I går, den 4 april, inföll Sveriges "Overshoot day". Det är då årets ranson av förnybara resurser har förbrukats om alla på jorden hade levt lika glupskt som svenskarna.

Hade alla levt som vi gör i Sverige hade det krävts resurser från fyra jordklot varje år, enligt organisationen Global Footprint Networks uträkning.

Men man mäter också hur världens befolkning faktiskt lever, och det egentliga datumet



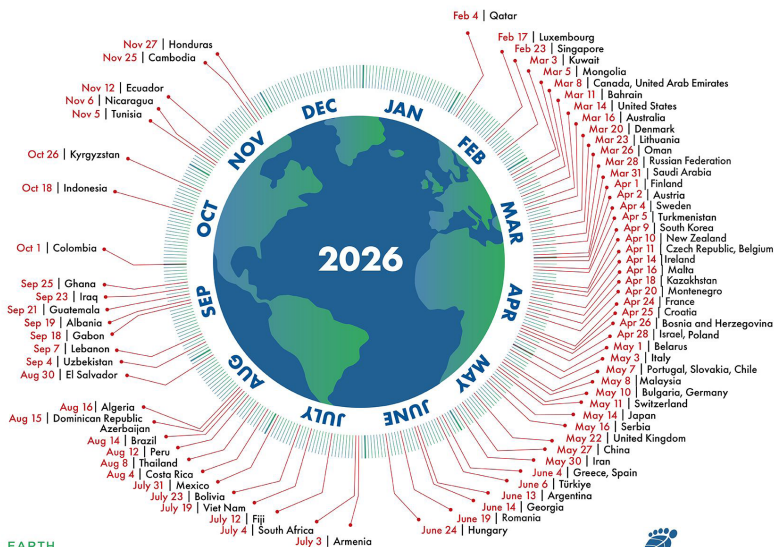
Jorden, fotograferad den 2 april. Foto: Nasa

när jordens årliga ranson av resurser förbrukats har de senaste åren infallit vid månadsskiftet juli-augusti. TT

1 Global Footprint Network, "Earth's Overshoot Day".

Country Overshoot Days 2026

When Earth Overshoot Day would land if all the people around the world lived like...



Global Footprint Network
Advancing the Science of Sustainability

For more information, visit:
<https://overshootday.org/newsroom/country-overshoot-days>

Source: Country Overshoot Days 2026 are calculated using the National Footprint and Biocapacity Accounts' 2025 Edition (Lo et al. 2025), produced by York University for FoDaFo and Global Footprint Network, available at data.footprintnetwork.org

rar att "Global ecological overshoot is now higher than at any point in human history."²

I juli inträffar den globala Overshoot Day, men Global Footprint Network presenterar även specifika länders Overshoot Day. Den 4 april kunde man därför läsa den här notisen i Svenska Dagbladet under rubriken "Svensk överkonsumtion markeras med dystert datum". "Det är då årets ranson av förnybara resurser har för-

brukats om alla på jorden hade levt lika glupskt som svenskarna" står det i texten, som ursprungligen kommer från TT. "Mönstret går igen i andra höginkomstländer", fortsätter man.³ Samma typ av text hittas i flera andra stora kvälls- och dagstidningar, och gemensamt för dem alla är att konsumtionssamhället och regeringens klimatpolitik pekas ut som orsaken till problemet.

² Global Footprint Network, "Estimating the Date of Earth Overshoot Day 2026".

³ Svenska Dagbladet, "Svensk överkonsumtion markeras med dystert datum".

Det finns länder som inte har en Overshoot Day, till exempel Indien, Filippinerna, Kenya och Bangladesh. Dessa länders uppmätta fotavtryck är lägre än deras tilldelade budget. 83 länder har en Overshoot Day, Sverige är det 18:e i ordningen av dessa. De sista länderna som kommer få en Overshoot Day i år är Kambodja och Honduras, 25 respektive 27 november.⁴ Det svenska datumet har kommit allt tidigare på året, det vill säga det svenska avtrycket har ökat, sedan måttet infördes, som man kan se i den här tabellen:⁵⁶

År	Datum då Sveriges Overshoot day inträffar	År	Datum då Sveriges Overshoot day inträffar
1990	23 maj (2,6 jordklot)	2009	15 april (3,5 jordklot)
1991	21 maj (2,6 jordklot)	2010	14 april (3,5 jordklot)
1992	18 maj (2,6 jordklot)	2011	12 april (3,6 jordklot)
1993	16 maj (2,7 jordklot)	2012	11 april (3,6 jordklot)
1994	14 maj (2,7 jordklot)	2013	10 april (3,7 jordklot)
1995	12 maj (2,8 jordklot)	2014	8 april (3,7 jordklot)
1996	10 maj (2,8 jordklot)	2015	7 april (3,8 jordklot)
1997	8 maj (2,8 jordklot)	2016	3 april (3,9 jordklot)
1998	5 maj (2,9 jordklot)	2017	4 april (3,9 jordklot)
1999	3 maj (2,9 jordklot)	2018	4 april (3,9 jordklot)
2000	1 maj (3,0 jordklot)	2019	3 april (3,9 jordklot)
2001	29 april (3,1 jordklot)	2020	2 april (4,0 jordklot)
2002	28 april (3,1 jordklot)	2021	6 april (3,8 jordklot)
2003	27 april (3,1 jordklot)	2022	3 april (3,9 jordklot)
2004	25 april (3,2 jordklot)	2023	3 april (3,9 jordklot)
2005	24 april (3,2 jordklot)	2024	21 april (3,3 jordklot)*
2006	21 april (3,3 jordklot)	2025	10 april (3,7 jordklot)
2007	19 april (3,4 jordklot)	2026	4 april (3,9 jordklot)
2008	17 april (3,4 jordklot)		

4 Global Footprint Network, "Open Data Platform".

5 Global Footprint Network, "Country Overshoot Days 2026"

6 Global Footprint Network, "Open Data Platform – Sweden".

Asterisken vid 2024 (21 april och 3,3 jordklot)* beror på en stor metodförändring och datakorrigering som Global Footprint Network gjorde det året.

Asterisken vid 2024 (21 april och 3,3 jordklot)* beror på en stor metodförändring och datakorrigering som Global Footprint Network gjorde det året.

Måttet Overshoot Day skapades 2006 av forskarna Mathis Wackernagel och William Rees för att visualisera diskrepansen mellan mänsklighetens användning av ekosystemtjänster och planetens förmåga att skapa nya i samma takt, och har kommit att bli ett kraftfullt kommunikativt verktyg för detta. Genom att använda historiska data från FN har organisationen kunnat räkna ut att mänskligheten levde inom planetens gränser fram till omkring år 1970. Då inföll dagen i slutet av december, vilket innebar att vi i princip levde i balans med jorden enligt modellen. Sedan dess har datumet krupit allt tidigare under året i takt med att utsläppen ökat.⁷ Sedan 1990 har de globala utsläppen av koldioxid ökat med drygt 70 procent.⁸ Under 2024 uppgick de globala koldioxidutsläppen till rekordnivåer på 38 599 miljoner ton.⁹

Men utsläppen ökar inte överallt. En tydlig tendens det senaste halvsekllet är att den geografiska tyngdpunkten för världens utsläpp förskjutits drastiskt från väst till öst. Kina, Indien och USA står i dag tillsammans för mer än 50 procent av utsläppen. I kontrast till denna utveckling har utsläppen i västvärlden minskat tack vare målmedveten energieffektivisering, utsläppshandel och ett skifte från kol till naturgas och förnybar energi. Utsläppen i EU har minskat med 40 procent sedan referensåret 1990. Samtidigt har BNP ökat med mer än 70 procent.¹⁰ För en avancerad ekonomi som Sveriges upplevs Overshoot Day-måttet därför som både missvisande och motsägelsefullt: Overshoot Day inträffar allt tidigare på året samtidigt som både Sverige och EU är i en ledande position inom utsläppsminskningar. Sveriges territoriella utsläpp har minskat med 38 procent sedan 1990 och vår BNP nästan fördubblats¹¹ samtidigt som svenskars konsumtionsbaserade utsläpp i andra länder minskar.¹² Vi återvinner drama-

7 Ekonomifakta, "Koldioxidutsläpp – internationellt".

8 Naturskyddsföreningen, "Koldioxidhalten i atmosfären ökar".

9 Ekonomifakta, "Koldioxidutsläpp – internationellt".

10 Ekonomifakta, "Koldioxidutsläpp – internationellt".

11 Naturvårdsverket, "Sveriges utsläpp och upptag av växthusgaser".

12 Naturvårdsverket, "Konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser i Sverige och andra länder".

tiskt mycket mer än 1990¹³, och halten av miljöfarliga gifter i naturen fortsätter minska.¹⁴ Borde inte det göra att vårt datum blir allt senare på året? Det föder frågan: vad mäter Overshoot Day egentligen?

13 Sopor.nu, "Statistik".

14 Nationalekonomiska föreningen, "24 av 25 luftföroreningar har minskat sedan 1990 – lärdomar från framgångsrik miljöpolitik"

HUR BERÄKNAS OVERSHOOT DAY?

Måttet Overshoot Day har skapat en budget för hur mycket resurser jorden har i kategorierna koldioxidutsläpp, åkermark, betesmark, skogsmark, fiskevatten och bebyggd yta. Modellen fungerar som ett bokföringssystem med två sidor: Efterfrågan (vårt konsumtionsbaserade fotavtryck) och utbud (naturens biokapacitet).

- Naturens utbud (biokapacitet): Jordens totala förmåga att producera förnybara resurser och absorbera avfall delas med antalet människor på jorden. Det ger en global budget per person. Den globala biokapaciteten per capita enligt modellen är cirka 1,48 gha per person.
- Vår efterfrågan (det ekologiska fotavtrycket): Det sammanlagda måttet på den yta som människan gör anspråk på för att tillgodose sin konsumtion. Här samlas cirka 15 000 datapunkter per land och år in från FN-organ som FAO, UN Comtrade och Inter-

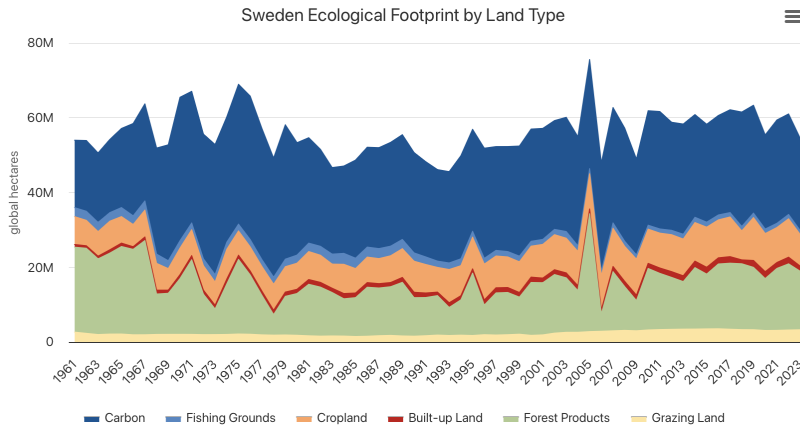
nationella energiorganet (IEA). Det ekologiska fotavtrycket för en nation baseras inte enbart på vad som produceras inom dess gränser, utan justeras för internationell handel. Om Sverige exporterar stål till Tyskland belastas Tysklands avtryck. Om en svensk köper en tröja gjord av indisk bomull och sydd i Bangladesh, flyttas både åkermarks- och koldioxidavtrycket till Sverige.¹⁵

För att kunna räkna ut hur mycket plats som behövs för alla länders ekologiska fotavtryck behöver allt från fisk till koldioxid räknas om till en gemensam valuta: globala hektar (gha), som representerar en hektar med global genomsnittlig biologisk produktivitet för ett givet år. Modellen gör det för sex kategorier: åkermark, betesmark, skogsmark, fiskevatten, bebyggd mark och koldioxidyta.¹⁶ Se tabell och bild på nästa sida.

15 Global Footprint Network, "Estimating the Date of Earth Overshoot Day 2026"

16 Global Footprint Network, "Estimating the Date of Earth Overshoot Day 2026"

Marktyp	Vad räknas in (biokapacitet)	Beskrivning av fotavtryck
Åkermark	Tillgänglig åkermark multiplicerat med en lokal produktivitetsfaktor.	Ytan som används för att odla mat till människor, foder till djur samt växter och grödor som bomull, gummi och hampa.
Betesmark	Markens naturliga förmåga att producera gräs och foder. (Antas enligt modellen vara i jämvikt).	Den yta som krävs för att föda upp boskap för att producera kött, mejeriprodukter, mjölk, läder och ull.
Skogsmark	Skogsmarkens årliga naturliga nettotillväxt av biomassa, alltså hur mycket nytt trä som produceras på ett år.	Den årliga konsumtionen av virke, timmer, ved, pappersmassa, kartong och andra träbaserade produkter.
Fiskevatten	Den årliga primärproduktionen (plankton) som sätter det biologiska taket för fiskbeståndet.	Konsumtionen av fisk och skaldjur från hav och insjöar. Modellen räknar baklänges utifrån fångad mängd.
Bebyggd mark	Den landyta som är täckt av infrastruktur. Räknas som en nettoförlust för planetens biokapacitet, ett träd hade kunnat planteras där.	Den fysiska landyta som är ockuperad av mänsklig infrastruktur såsom bostäder, fabriker, vägar, järnvägar och städer.
Koldioxidyta	Skogens förmåga att binda koldioxid (0,97 ton kol/ha/år). En helt hypotetisk yta. Modellen räknar ut hur många hektar skogsmark som skulle behöva planteras för att binda just denna mängd koldioxid under ett år.	Utsläpp av koldioxid från förbränning av fossila bränslen, cementtillverkning etc, minus de 25 procent som antas tas upp av världshaven.



Alla sex delar räknas sedan ihop. För åkermark, betesmark, skogsmark, fiskevatten och bebyggd mark utgår modellen från existerande hektar på jorden. Eftersom en hektar rismark i Kambodja, en hektar granskog i Sverige och en hektar fiskevatten i Atlanten producerar helt olika mängder biomassa, kan man dock inte bara plussa ihop dem rakt av. Resultatet blir att de fysiska hektaren räknas om till gha baserat på sin biologiska produktivitet. Modellen gör detta genom två steg:

- **Avkastningsfaktor (Yield Factor):** Den lokala ytan multipliceras med en faktor som visar hur produktiv just denna yta är jämfört med landets eller världens snitt för samma marktyp.
- **Likvärdighetsfaktor (Equivalence Factor):** Eftersom en genomsnittlig hektar åkermark producerar mycket mer kalorier och biomassa än en genomsnittlig hektar betesmark eller fiskevatten, multipliceras ytan med en fast vikt faktor. Åkermark får hög vikt, medan fiskevatten och betesmark får lägre vikt.

Koldioxiden har ingen fysisk yta på jorden på samma sätt. Därför tvingas modellen skapa en helt hypotetisk yta. Modellen tar landets totala koldioxidutsläpp i ton. Den drar av en schablon, cirka 25 procent, som antas upptas automatiskt av världshaven varje år. Resten av utsläppen delas med ett globalt schablonvärde för hur mycket kol en hektar genomsnittlig skog kan

binda per år (ett värde på 0,97 ton kol/ha/år). Denna hypotetiska skogsyta multipliceras sedan med skogsmarkens likvärdighetsfaktor för att göras om till globala hektar (gha). Dessa adderas sedan, vilket ger ett slutgiltigt totalt ekologiskt fotavtryck.¹⁷ Den i särklass största komponenten i moderna ekonomiers ekologiska fotavtryck är koldioxidytan.¹⁸

Global Footprint Networks lösning för de länder som lever över sin givna budget är att plantera träd och konsumera mindre. När man hör att "om alla levde som svenskar hade det behövts 4 jordklot" är det detta det betyder. Det hade behövts så mycket landyta för att plantera träd för att fånga upp den påverkan som landet står för.¹⁹

När biokapaciteten väl är uträknad till globala hektar är det dags för nästa steg det vill säga att räkna ut Overshoot Day och hur många jordklot som behövs. För den globala Overshoot Day väger man hela mänsklighetens totala efterfrågan mot jordens totala biokapacitet. För ett specifikt lands Country Overshoot Day jämför man istället landets ekologiska fotavtryck

per capita direkt med den globala genomsnittliga biokapaciteten per person. Det är det förhållandet som visar hur hållbar livsstilen är och som ligger till grund för datumet.²⁰ Här nedan infogas formeln för både hur man räknar ut globala Overshoot Day och det så kallade Country Overshoot Day.

$$\text{Earth Overshoot Day (EOD)} = \frac{\text{Global biocapacity}}{\text{Global ecological footprint}} \times 365$$

$$\text{E.g. EOD in 2025 (est)} = \frac{1.6 \text{ global hectares (gha) per person.}}{2.77 \text{ gha per person.}} \times 365 = 211$$

Det så kallade Country Overshoot Day definieras som det datum då jordens resurser skulle ha tagit slut om hela mänskligheten levde i enlighet med den specifika nationens konsumtionsmönster.²¹ Ett lands Overshoot day räknas ut med följande formel:

$$\text{Country Overshoot Day} = \frac{\text{Global biokapacitet per capita}}{\text{Nationellt fotavtryck per capita}} \cdot 365$$

Om kvoten understiger 1, innebär det att mänsklighetens konsumtion överstiger jordens årliga regenerationsförmåga, och det resulterande antalet dagar mäts ut i kalendern från den 1 januari för att markera det exakta datum då årets ekologiska budget teoretiskt sett har tagit slut. När det

17 Global Footprint Network, "Estimating the Date of Earth Overshoot Day 2026"

18 Global Footprint Network, "Data and Methodology"

19 Blomqvist et al, "Does the Shoe Fit" Real versus Imagined Ecological Footprints".

20 Global Footprint Network, "Estimating the Date of Earth Overshoot Day 2026"

21 Global Footprint Network, "Estimating the Date of Earth Overshoot Day 2026"

ekologiska fotavtrycket per capita har fastställts för en nation, jämförs detta värde med den globala biokapaciteten per capita, alltså det globala snittet, inte landets egna. Syftet är att mäta hur hållbar livsstilen är om alla skulle leva likadant. För en genomsnittlig svensk krävs 5,77 gha. Den globala biokapaciteten är 1,48 gha per person.²²

Så beräknas Sveriges Overshoot Day för 2026:

1. Antal jordklot: Om vi delar vårt fotavtryck med vad jorden faktiskt klarar av att leverera per person ser vi hur många jordklot som skulle behövas:
 $5,77 \text{ gha} / 1,48 \text{ gha} \approx 3,9$ jordklot
2. Omräkning till kalenderdagar: Nu läggs detta index in i kalenderåret 2026: Antal dagar = $(1,48 / 5,77) \times 365 \approx 93,6$ dagar. När man räknar fram 94 dagar i kalendern från och med den 1 januari hamnar man på 4 april.

²² Global Footprint Network, "Estimating the Date of Earth Overshoot Day 2026"

RIMLIGARE ANTAGANDEN FÖR MÅTTET

Global Footprint Network gör dock en rad konstiga antaganden som sedan ligger till grund för måttet. Här följer en genomgång av antagandena:

ÅKERMARK

Mer mat än vad det finns tillgänglig mark kan inte produceras eftersom åkermark inte kan ge högre avkastning än sin biokapacitet. Existensen av åkermark innebär inte att naturen utarmas. Eftersom åkermark aldrig kan överkonsumeras, utan som mest vara i balans där varje skörd ger 100 procent avkastning bör parametern strykas helt.

BETESMARK

I likhet med åkermark överensstämmer konsumtionsavtrycket med biokapaciteten för betesmark. Det ekologiska fotavtrycket är därför oförmöget att indikera huruvida denna kategori av markanvändning är hållbar eller ohållbar. Parametern bör i sin nuvarande form strykas, men tas fram i annan form.

Ett rimligare antagande man hade kunnat göra istället är att utgå från hur mycket mark i världen som är ”marginal land”, det vill säga där betesmark är den rimligaste markanvändningen,

och sedan räkna ut hur mycket kött från idisslare som kan väntas produceras utifrån det. Om ett land har en köttkonsumtion per person som överstiger denna nivå skulle landet kunna sägas överkonsumera. För det krävs data som inte finns tillgänglig i Global Footprint Networks dataset och som därför ligger därför utanför den här rapportens avgränsning. Man kan dock notera att det finns en i stora drag fri handel och fri prissättning på kött på global nivå och att dessa mekanismer kan förväntas balansera köttkonsumtionen utifrån betesmarkens omfattning. Avskogning till förmån för ny betesmark är ett stort problem, men främst för att det leder till bland annat förlust av biologisk mångfald exempelvis i tropisk regnskog, snarare än för att det påverkar mängden betesmark i stort. Det är dock inte det som den här parametern tar hänsyn till. Vi går vidare utan denna parameter, men den bör återkomma i ny form med rätt data.

SKOGSMARK

Måttet kan registrera utarmning eller överskott i skogen i form av trädbiomassa. Men mänskligheten avverkar bara en liten del av jordens skogar varje år. Biokapaciteten överstiger därför konsumtionsavtrycket med flera hundra procent. Endast en liten del av den årliga tillväxten av biomassa skördas för mänsklig användning varje år, och i regel planteras nya träd för att ersätta de avverkade. Eftersom modellen klumpar ihop all skogsmark till ett globalt nettoöverskott, lyckas Overshoot Day inte synliggöra de lokala förlusterna av biologisk mångfald eller skövlingen av tropisk regnskog.²³ Parametern bör strykas helt.

FISKEVATTEN

Majoriteten av all fisk som fiskas på jorden, fiskas hållbart. Enligt FN:s livsmedels- och jordbruksorganisations (FAO) är 37,6 procent av världens fiskebestånd överfiskade, medan de andra 62,4 procenten är biologiskt hållbara. 72,6 procent av all fisk som faktiskt landas (den del av fångsten som faktiskt behålls och tas med hela vägen in till hamn) kommer från hållbara bestånd.²⁴ Modellen jämför bara mänsklighetens totala kaloriuttag från

haven med den totala mängden fytoplankton som produceras globalt, den bortser alltså från fiskebeståndens tillgänglighet och kvalitet.

Fiske är delvis något annat än de landbaserade parametrarna. Fiske kan inte så enkelt jämföras med träd. Parametern skiljer sig mycket från de andra och bör göras om. Utgångspunkten i att beräkna havens naturliga kapacitet och ställa den mot människans konsumtion i likhet med vad man gör för jordbruk och skog är rimlig. Mänskligheten kan bara anses överkonsumera jordens fiskevatten om populationerna av fisk minskar. Så sker på vissa platser, men på andra ökar faktiskt bestånden. Global Footprint Networks data kan inte användas för att beräkna mänsklighetens avtryck, och om det är hållbart eller ej. Ett nytt mått borde snarare utgå från faktorer som i vilken utsträckning länder konsumerar fisk från minskande bestånd och hur mycket av fiskkonsumtionen som kommer från fiskodling. I den mån fiskodlingar utfodras med fiskfoder från haven bör även detta ingå.

23 Blomqvist et al, "Does the Shoe Fit" Real versus Imagined Ecological Footprints"

24 Food and Agriculture Organization of the United Nations, "The State of World Fisheries and Aquaculture 2026".

BEBYGGD MARK

Det är bara tre procent av Sveriges landyta som är bebyggd²⁵, och endast ungefär en procent av jordens landyta som är det.²⁶ Urbanisering och infrastruktur är helt nödvändigt i ett utvecklat och välmående samhälle. Trots det tar bebyggelse plats från annat, som skog eller åkermark.

I dag är den mänskliga bebyggelsen på jorden inte tillräckligt omfattande för att utgöra ett större problem, men Global Footprint Network har rätt i att den bebyggelse som finns sker på bekostnad av andra typer av markanvändning. Att beräkna vilken mängd skog som hade kunnat finnas istället för byggnaderna är ett sätt att få ett grovt estimat för byggnadernas globala avtryck. Trots att parametern inte ger någon större påverkan är den rimlig att fortsatt räkna med.

KOLDIOXID

Detta är den stora delen av utsläppen på jorden och grunden till att Overshoot Day inträffar. Koldioxidutsläpp är en klassisk negativ extern effekt, en kostnad som i dagsläget inte alltid är fullt internaliserad i priset på varor och tjänster. Att ha en parameter för koldioxid är därför absolut rimligt. Men det

finns utvecklingspotential med Global Footprint Networks sätt att beräkna avtrycket från klimatutsläpp. Jag resonerar mer och föreslår ett justerat mått nedan.

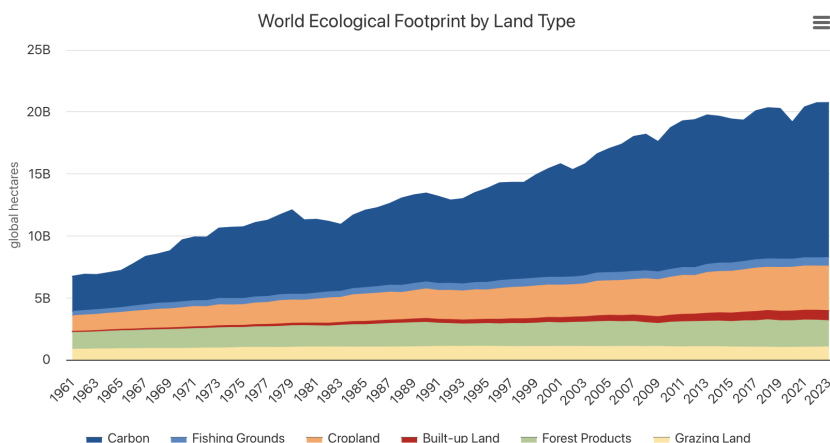
25 SCB, "Marken i Sverige".

26 Naturhistoriska riksmuseet, "Jordens yta".

DÄRFÖR STÄMMER INTE FYRA JORDKLOT

Av de sex parametrarna som ligger till grund för Overshoot Day är det koldioxidutsläppen som gör att mänskligheten lever över sina tillgångar, på de andra områdena ligger vi vid balans eller på överskott. Problemet med måttet är som förklarat flera, men framförallt att det utger sig för att beskriva mänsklighetens resursanvändningen på ett år, när det egentligen mest handlar om koldioxidutsläpp, som sedan ska lösas med en arbiträr skogsplantering som inte är praktiskt genomförbar.

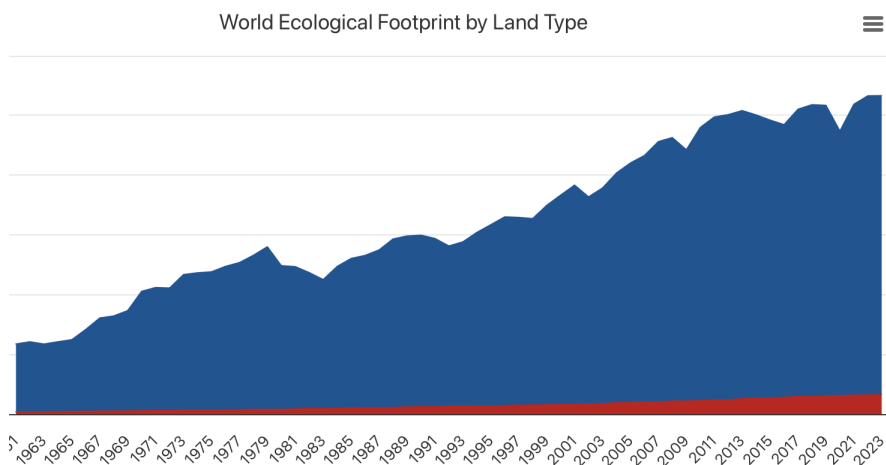
Landtyp	Status	Kommentar
Åkermark	Balans	Inget globalt underskott registrerat. Ingen överkonsumtion.
Betesmark	Balans	Konstruerad för att vara i jämvikt, finns inget underskott.
Skogsmark	Överskott	Tillväxt överstiger uttaget
Fiskevatten	Överskott	Överskott men med lokala utfiskningar
Bebyggd mark	Balans	Ingen generell överkonsumtion.
Koldioxid	Stort underskott	Överkonsumtion. Komponenten som driver Overshoot.



KOLDIOXID OCH BEBYGGD MARK

Koldioxiden är den stora boven och därför också det som är värt att bry sig mest om. Koldioxidutsläppen utgör i runda slängar 60 procent av mänsklighetens totala ekologiska fotavtryck. De andra fem kriterierna är i balans eller i överskott. Som vi såg i avsnittet ovan, och i bilden, står de andra parametrarna för en liten del av resultatet i Overshoot Day, och flera borde inte ens finnas som parametrar. Bebyggd mark och koldioxid är dock rimligt att räkna med i sin nuvarande form. Låt oss därför räkna ut ett nytt Overshoot Day, för att förstå tydligare hur modellen fungerar, men bara med koldioxid och bebyggd mark. Bebyggd mark är den i särklass minsta komponenten i Overshoot Day-modellen och står för

ungefär två till tre procent av mänsklighetens totala ekologiska fotavtryck. Den uppskattas till cirka 0,05 gha per person.²⁷



27 Global Footprint Network, "Data and Methodology"

Beräkningen för världen:

När vi plockar bort allt utom koldioxid och bebyggd mark förändras den globala ekvationen enligt följande:

- Mänsklighetens globala justerade fotavtryck: $\sim 1,61$ gha (koldioxid) + $0,05$ gha (bebyggd mark) = $1,66$ gha.
- Den totala globala justerade biokapaciteten: $\sim 1,48$ gha (koldioxid) + $0,05$ gha (bebyggd mark) = $1,53$ gha.

Formeln för den nya globala Overshoot Day:

$$\begin{aligned} \text{Earth Overshoot Day} &= (\text{Global biokapacitet} / \text{Globalt fotavtryck}) \times 365 \\ \text{Earth Overshoot Day} &= (1,53 / 1,66) \times 365 \approx 336 \text{ dagar} \end{aligned}$$

Då blir den nya globala Overshoot Day 2 december.

Antal jordklot = $1,66 / 1,53 \approx 1,1$ jordklot (närmare bestämt 1,0849).

Beräkningen för Sverige:

- Sveriges justerade fotavtryck: $\sim 2,56$ gha (koldioxid) + $0,05$ gha (bebyggd mark) = $2,61$ gha = $2,61$ gha
- Den totala justerade globala biokapaciteten per person: $\sim 1,48$ gha (koldioxid) + $0,05$ gha (bebyggd mark) = $1,53$ gha

Formel för nya svenska Overshoot Day:

$$\text{Antal dagar} = (\text{Global biokapacitet per person} / \text{Sveriges koldioxidavtryck per person}) \times 365$$

$$\begin{aligned} \text{Antal dagar} &= (1,53 / 2,61) \times 365 \approx 214 \text{ dagar (närmare bestämt 213,9 dagar).} \end{aligned}$$

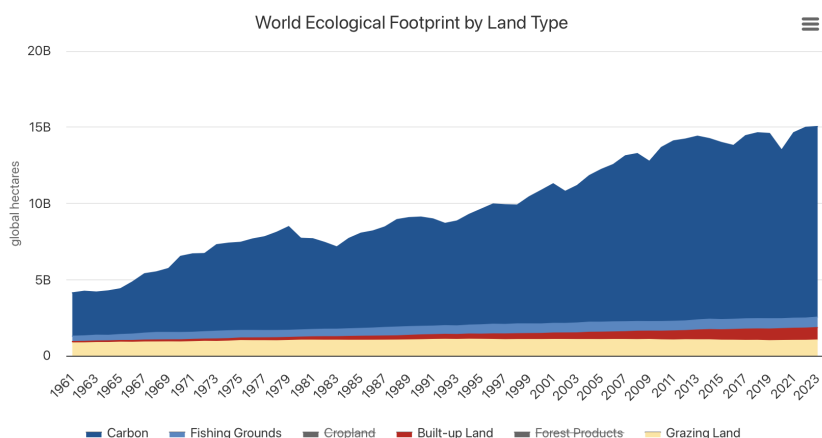
Då blir den nya svenska Overshoot Day den 2 augusti.

$$\text{Antal jordklot} = 2,61 / 1,53 \approx 1,7 \text{ jordklot}$$

Genom att korrigera modellens parametrar flyttas Sveriges Overshoot Day fram med nästan fyra månader, från den 4 april till den 2 augusti. Det hade behövts 1,7 jordklot.

KOLDIOXID, BEBYGGD MARK, FISKE OCH BETESMARK

För sakens skull kan vi göra beräkningar för alla de kriterier som antingen är rimliga (koldioxid och bebyggd yta) eller som borde få finnas kvar i någon form (koldioxid, bebyggd yta, fiske och betesmark), även om de två sistnämnda borde revideras som diskuterats i förra kapitlet. I det här exemplet stryks skog och betesmark. Genom att rensa bort de redundanta parametrarna åkermark och skogsmark får vi en betydligt mer rättvisande bild av resursfördelningen.



Beräkningen för världen:

- Mänsklighetens globala justerade fotavtryck: 1,61 gha (koldioxid) + 0,05 gha (bebyggd mark) + 0,14 gha (betesmark) + 0,06 gha (fiskevatten) = 1,86 gha.
- Den totala globala justerade biokapaciteten: 1,48 gha (koldioxid) + 0,05 gha (bebyggd mark) + 0,14 gha (betesmark) + 0,06 gha (fiskevatten) = 1,73 gha.

Formeln för den nya globala Overshoot Day:

$$\text{Antal dagar} = (\text{Global biokapacitet per person} / \text{Sveriges fotavtryck per person}) \times 365$$

$$\text{Overshoot Day} = (\text{Global biokapacitet} / \text{Globalt fotavtryck}) \times 365$$

$$\text{Overshoot Day} = (1,73 / 1,86) \times 365 \approx 339,5 \text{ dagar}$$

$$\text{Antal jordklot} = (2,86 / 1,73 \text{ gha}) \approx 1,0751 \approx 1,1 \text{ jordklot}$$

Det ger en ny global Overshoot Day den 6 december och 1,1 jordklot.

Beräkningen för Sverige:

- Sveriges justerade fotavtryck: 2,56 gha (koldioxid) + 0,05 gha (bebyggd mark) + 0,12 gha (betesmark) + 0,11 gha (fiskevatten) = 2,84 gha.
- Den totala justerade globala biokapaciteten per person: 1,48 gha (koldioxidbas) + 0,05 gha (bebyggd mark) + 0,14 gha (betesmark) + 0,06 gha (fiskevatten) = 1,73 gha.

Formel för nya Overshoot Day:

$$\text{Antal dagar} = (\text{Global biokapacitet per person} / \text{Sveriges fotavtryck per person}) \times 365$$

$$\text{Antal dagar} = (1,73 / 1,86) \times 365 \approx 222,3 \text{ dagar}$$

$$\text{Antal jordklot} = (1,73 / 2,84) \approx 1,6$$

Då flyttas den nya svenska Overshoot Day från den 4 april till den 11 augusti och antalet jordklot går från 3,9 till 1,6.

SKOGENS

UPPFÅNGNINGSFÖRMÅGA

Vidare till träd. Global Footprint Networks metodik beräknar koldioxidavtrycket genom att översätta ton utsläppt koldioxid till den yta produktiv skogsmark som krävs för att absorbera dessa utsläpp. Beräkningen av koldioxidavtrycket vilar dock på ett antagande om skogens genomsnittliga förmåga att binda kol som är mycket konservativt. Beräkningen använder ett värde baserat på mätningar av kolbindning i världens skogar, ofta kring 0,97 ton kol per hektar och år. Global Footprint Network uppdaterar regelbundet sina data baserat på ny statistik från FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation och IPCC. Det betyder att siffran kan fluktuera något mellan olika utgåvor av modellen, men den gemensamma nämnaren är att de medvetet väljer den absolut lägsta tillväxttakten i forskningen för att inte överskatta naturens förmåga att städa upp.²⁸ Detta val är kontroversiellt eftersom förmågan att binda koldioxid varierar kraftigt beroende

på skogens ålder, artssammansättning och förvaltning.

Om man istället använde data för tillväxt i brukad skog skulle koldioxidavtrycket, och därmed det totala fotavtrycket, minska drastiskt. Global Footprint Network räknar inte på enskilda träd, utan använder ett genomsnittsvärde för skogsmark per hektar. Men ett välskött träd i en svensk, tempererad eller brukad kontinental skog binder i verkligheten ofta flera gånger mer än vad som antas i modellen Overshoot Day. Skogliga beräkningsmodeller och tillväxtdata från bland annat SLU:s Riksskogstaxering visar att en hektar aktivt brukad skog i vår klimatzon binder ca 7–9 ton CO₂ per år. Nedbrutet på ett normalt gallrat bestånd innebär detta att ett välskött träd i verkligheten binder i snitt 10–20 kg koldioxid om året under sin tillväxtfas.²⁹

Om vi därför för sakens skull istället ersätter modellens konservativa schablonvärde på 0,97 med det betydligt mer realistiska, men fortfarande låga, värdet 2,0 ton kol per hektar och

Klimatzon	Skogstyp	Kolbindning (t C / ha / år)
Tropisk	Regnskog	7,1
Tempererad	Kontinental skog	1,9
Boreal	Barrskog	0,5

28 Global Footprint Network, "Data and Methodology"

29 SLU, "Skogsdata 2025"

år, för välskött eller tempererad skog, ser vi hur siffrorna förändras. 2,0 är ett exempel, men den visar hur siffrorna förändras när ett tal som inte är det mest konservativa väljs. När några forskare gjorde ett liknande antagande 2013 valde de siffran 2,6.³⁰ Eftersom kolinbindningen i 2,0-scenariot mer än fördubblas innebär det att den hypotetiska skogsyta som krävs för att absorbera koldioxidutsläppen minskar med hela 51,5 procent.

Beräkningen för världen, med Overshoot Days vanliga parametrar, men mer infångande skog:

Global Overshoot Day, nu med mer infångande skog.

I Global Footprint Networks version för 2026 är det globala fotavtrycket 2,6 gha per person. Koldioxiden står för 60 procent (1,56 gha) och de övriga fem materiella parametrarna för 40 procent (1,04 gha). Den totala tillgängliga globala budgeten är 1,48 gha per person.

- Globalt koldioxidavtryck: $1,56 \text{ gha} \times (0,97 / 2,00) \approx 0,76 \text{ gha}$
- Nytt totalt globalt fotavtryck: $1,04 \text{ gha}$ (övriga parametrar) + $0,76 \text{ gha}$ (koldioxid) = $1,80 \text{ gha}$

Formel för ny global Overshoot Day:

$$\text{Overshoot Day} = (\text{Global biokapacitet} / \text{Nytt totalt globalt fotavtryck}) \times 365$$

$$\text{Overshoot Day} = (1,48 / 1,80) \times 365 \approx 300 \text{ dagar}$$

Räknar man med mer infångande skog flyttas alltså globala Overshoot Day fram med nästan tre månader, från den 30 juli till den 27 oktober.

$$\text{Nytt antal jordklot} = 1,80 / 1,48 \approx 1,22 \text{ jordklot, jämfört med ursprungliga } 1,73.$$

Beräkningen för Sverige, med Overshoot Days vanliga parametrar, men mer infångande skog:

Sveriges totala ekologiska fotavtryck för 2026 är 5,77 gha per person. Koldioxidkomponenten utgör 63 procent (3,62 gha), vilket lämnar 2,15 gha till de övriga fem materiella parametrarna.

- Nytt svenskt koldioxidavtryck: $3,62 \text{ gha} \times (0,97 / 2,0) \approx 1,76 \text{ gha}$
- Nytt totalt svenskt fotavtryck: $2,15 \text{ gha}$ (övriga parametrar) + $1,76 \text{ gha}$ (koldioxid) = $3,91 \text{ gha}$

30 Blomqvist et al, "Does the Shoe Fit" Real versus Imagined Ecological Footprints".

Formel för ny svensk Overshoot Day:

$$\text{Antal dagar} = (\text{Global biokapacitet per person} / \text{Nytt totalt globalt fotavtryck}) \times 365$$

$$\text{Antal dagar} = (1,48 / 3,91) \times 365 \approx 138 \text{ dagar}$$

Genom att justera denna enda parameter flyttas Sveriges nationella Overshoot Day fram med en och en halv månad, från den 4 april till den 18 maj. Antalet jordklot vi behövt blir 2,64 jämfört med ursprungliga 3,9.

Låt oss nu lägga ihop båda aspekterna; de renodlade kriterierna och den mer infångande skogen. Här har vi plockat bort de fyra parametrarna som inte har något underskott (åkermark, betesmark, skogsmark och fiskevatten) och behållit endast de delar som innebär ett faktiskt klimatavtryck eller en nettoförlust för naturen samtidigt som vi utgår ifrån en mer trolig skogssiffra. Tillsammans utgör de rimligare kriterier för Overshoot Day.

Beräkningar för världen med reviderade kriterier:

- Justerat globalt fotavtryck = 0,83 gha
- Justerad global biokapacitet = 1,53 gha

$$\text{Overshoot Day} = (1,53 \text{ gha} / 0,83 \text{ gha}) \times 365 \approx 672 \text{ dagar}$$

$$\text{Globalt antal jordklot: } (0,83 / 1,53) \approx 0,54 \text{ jordklot}$$

Med de nya kriterierna behövs ett halvt jordklot som hypotetisk yta för att plantera den mängd träd som krävs enligt modellen. Eftersom 672 dagar är mer än ett helt kalenderår betyder det att världen globalt sett inte hade haft någon Overshoot Day alls.

Beräkningar för Sverige med reviderade kriterier:

- Reviderat svenskt fotavtryck: 1,29 gha
- Global budget per person: 1,53 gha

$$\text{Svenska dagar} = (1,53 \text{ gha} / 1,29 \text{ gha}) \times 365 \approx 433 \text{ dagar}$$

$$\text{Svenskt antal jordklot: } (1,29 / 1,53) \approx 0,84 \text{ jordklot}$$

Även 433 dagar överstiger ett kalenderår. Med de nya kriterierna hade vi behövt 0,84 jordklot om alla levde som svenskar. Genom att gå igenom parametrarna från måttet och samtidigt använda ett lite mer rimligt trädantagande kollapsar Global Footprint Networks modell helt. Det betyder inte

att det inte finns miljöproblem, men att Overshoot Day inte visar vad den hade behövt göra för att vara praktiskt användbar.

SLUTSATS AV BERÄKNINGAR

När man går igenom parametrarna och räknar på dem blir det tydligt att Overshoot Day inte fungerar som en bred indikator på mänsklighetens årliga resursanvändning, utan som ett indirekt sätt att uttrycka koldioxidutsläpp i hektar. När modellen dessutom använder ett mycket konservativt schablonvärde för global kolinbindning blåses behovet av hypotetisk yta upp på ett sätt som saknar biologisk och praktisk realitet. Slutsatsen att vi förbrukar "fyra jordklot" faller därmed på sin egen metodologi. Pågående klimatförändringar och lokala miljöproblem är viktiga problem som behöver seriösa lösningar, då funkar inte Overshoot Day, som lider av så pass stora mättekniska brister att det inte kan ligga till grund för en rationell eller praktisk analys.

OVERSHOOT DAY HAR ALLVARLIGA BRISTER

1. EN PESSIMISTISK UTGÅNGSPUNKT

Overshoot Day bygger på en bristfällig ekonomisk logik, skapar ogrundad pessimism och pekar ut fel lösningar på miljöproblemen. Det menade nationalekonomen John Hassler när han kritiserade Overshoot Day på bloggen Ekonomistas redan 2015. Han menar att Overshoot Day misslyckas med att fänga upp den dynamik som gör att mänskligheten kan producera mer välstånd med mindre resurser över tid, så kallad frikoppling. Man kan sammanfatta hans kritik som att det faktum att Sverige har ett tidigt datum trots att landet är världsledande i klimatomställningen, ses som ett bevis på att måttet mäter fel saker. Det straffar rika, effektiva länder för deras höga ekonomiska aktivitet snarare än att belöna deras tekniska framsteg. Retoriken om att mänskligheten "lever på lånad tid" riskerar dessutom att skapa en onödig uppgivenhet och klimatångest, särskilt hos unga. Vi har långt kvar, men gör framsteg trots allt, fortsätter han.³¹

2. VI BLIR FLER PÅ JORDEN

Sedan 1990 har Sverige minskat sina koldioxidutsläpp med 38 procent, men vårt nationella Overshoot Day-datum har under samma period rört sig från maj till april. Detta beror i hög grad på den globala befolkningstillväxten, som varit högre än den svenska. För att ett land ska kunna flytta fram sitt datum i kalendern räcker det inte med att bara minska sitt eget fotavtryck; landets utsläpps- och konsumtionsminskningar måste ske snabbare än vad den globala befolkningen växer. Det tidigarelagda datumet är därför ofta en reflektion av att vi blir fler människor på jorden som delar på resurserna, snarare än att det enskilda landets miljöarbete har misslyckats. Mellan 1970 och 2024 ökade världens befolkning med 121 procent. Även om den totala biokapaciteten på jorden har ökat något tack vare effektivare jordbruksmetoder (ungefär en halv procent per år), har biokapaciteten per person minskat med cirka 46 procent under samma period.³² Detta innebär att den tillåtna budgeten per person

31 Hassler, "Missvisande om globalt resursutnyttjande".

32 Global Footprint Network, "Open Data Platform".

krymper för varje år som världsbefolkningen växer. Även om Sverige minskar sitt fotavtryck måste minskningen ske snabbare än den globala befolkningstillväxten för att datumet ska flyttas framåt. Det tidigare lagda datumet är således i hög grad en reflektion av en växande global befolkning snarare än svenska misslyckanden. Detta är sättet Overshoot Day valt att räkna på, men det lämnar ytterst lite rörelseutrymme för enskilda länder som vill förändra sitt datum till det bättre.

3. OMÖJLIG TRÄDPLANTERING

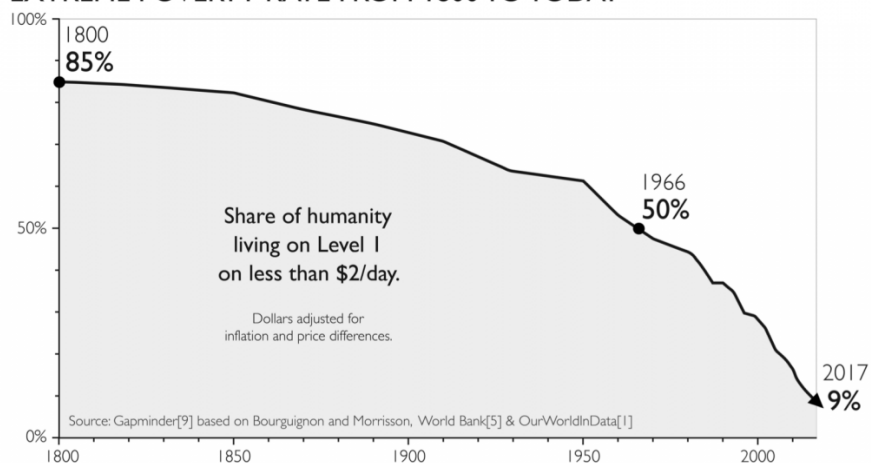
Att översätta utsläpp till hypotetiska skogsarealer skapar en artificiell känsla av att vi har "slut på planeter", när utmaningen i själva verket handlar om att fasa ut fossila bränslen. Måttet utgår från tanken att det enda hållbara sättet att hantera koldioxidutsläpp inom ramen för biosfärens gränser är att fånga in kol i växande biomassa. Att nå nettonoll genom att plantera miljarder träd är inte genomförbart eller önskvärt. Om modellens enda mål är att maximera kolinbindning skulle hela planeten behöva täckas av monokulturer med snabbväxande, främmande trädsorter. Det vore förödande för den biologiska mångfalden. Skogen är dessutom inte bara en passiv plats eller enbart en kolsänka, utan styrs av lokala förutsättningar,

äganderätter och marknader. Det märks särskilt tydligt i Sverige, där aktivt skogsbruk skapar både skogar som fångar in mycket koldioxid och produkter som tränger undan fossila produkter som skulle skapats annars. Istället för att visa att vi har slut på resurser, visar siffran egentligen bara att vi släpper ut mer koldioxid än vad planetens nuvarande skogar hinner binda – ett problem som bäst löses genom att ställa om till fossilfri energi och utveckla fler sätt att fånga in koldioxid, inte genom att låtsas som att hela jordens yta kan täckas av trädplanteringar.

4. MALTHUSIANSK MÄNNISKOSYN

Overshoot Day-modellen bygger på en malthusiansk världssyn där allt fler människor ska dela på allt färre resurser. Många resurser må vara ändliga, men mänsklig uppfinningsrikedom är inte det. Historien har gång på gång visat att när resurser blir knappa så uppfinnar människor nya och smartare sätt att använda dem, ofta på grund av prismekanismen. Den ökade takten av utsläpp i världen är anmärkningsvärd, men den har inte skett i ett vakuum. Under samma period som utsläppen ökat har vi lyft människor ur extrem fattigdom som aldrig förr. Mellan 1970 och 2024 har antalet människor som lever i extrem fattigdom minskat med

EXTREME POVERTY RATE FROM 1800 TO TODAY



totalt cirka 1,3 miljarder människor, trots att världens befolkning mer än fördubblats under samma tid. Det betyder att i genomsnitt har cirka 63 000 människor lyfts ur extrem fattigdom varje dag sedan 1970. Under min livstid, alltså från 2001 till i år, 2026, har det gått ännu snabbare. Då har i genomsnitt 103 000 människor lyfts ur extrem fattigdom varje dag.³³

Man underskattar dessutom marknadens förmåga att använda resurser på ett effektivt sätt. När en resurs blir en bristvara, stiger priset på marknaden » Detta skapar starka ekonomiska incitament att uppfinna substitut, effektivisera tekniken eller återvinna

material » Människan kan alltså öka planetens bärkraft genom teknologisk utveckling, något som modellen har svårt att fånga upp.

5. SNÄV SYN PÅ HÅLLBARHET

Global Footprint Networks definition av hållbarhet bygger på en strikt tolv-månaderscykel. För att ett resursuttag eller ett avfall ska räknas som hållbart måste biosfären ha kapacitet att åter-skapa resursen eller absorbera avfallet under samma år som det förbrukas.³⁴ Det här betyder att till exempel gruvor per definition aldrig kan vara hållbart enligt modellen. Resursanvändning kan vara av godo och driva hållbarhet

³³ Ekonomifakta, "Extrem fattigdom - internationellt"

³⁴ Global Footprint Network, "Data and Methodology"

framåt, trots att resursen i fråga inte är biologiskt förnybar på kort sikt. Järnmalm och sällsynta jordartsmetaller växer förvisso inte tillbaka i naturen under en tolv månaders cykel, men de är helt nödvändiga byggstenar för att vi ska kunna konstruera moderna hus, solceller, vindkraftverk och elbilsbatterier. Mänskligheten hade haft betydligt sämre möjligheter att klara de klimatutmaningar vi står inför om vi slutade ta upp metaller och mineraler ur marken. Synen på hållbarhet kan inte bygga på ett-årsplaner.

6. FALSKAMOTSÄTTNINGAR: TILLVÄXT STÅR INTE MOT KLIMAT- OCH MILJÖ

Overshoot Day används ofta som ett argument för att ekonomisk tillväxt är ohållbar och att vi måste ställa om till nedväxt. Men för att lösa samtidens och framtidens problem behöver vi fler resurser, inte färre. Om vi medvetet krymper ekonomin, krymper vi också de resurser som behövs för att lösa global fattigdom, bota sjukdomar och finansiera framtidens teknik. Att tvinga fram nedväxt skulle kräva en enorm statlig centralstyrning och inskränkning av människors frihet att välja, handla och få skapa ett bättre liv för sig själv och för sin familj. Det är tack vare ekonomiskt välstånd och fria marknader som mänskligheten

har lyckats uppfinna solceller, elbilar, fossilfritt stål och modern återvinning. Rikare länder har historiskt sett bättre kapacitet att ställa om eftersom de har råd att investera i forskning och utveckling. Att stoppa tillväxten är att dra i handbromsen för den mänskliga innovationskraften precis när den behövs som mest. Vill man sänka utsläppen är nedväxt ett extremt trubbigt verktyg med oerhört negativa konsekvenser. Om målet är att minska koldioxidutsläppen ska man sätta ett högt pris på just koldioxid. Då kommer marknaden handla därefter, utan att vi behöver förstöra ekonomin eller välfärden på köpet.

Overshoot Day bortser dessutom från den strukturella omvandling som sker i rika ekonomier. Den växande tjänste- och techsektorn gör att vi kan öka välståndet utan att öka det fysiska fotavtrycket. Denna frikoppling syns tydligt i Sverige. Problemet är helt enkelt inte att människor konsumerar, utan att utsläppen inte är internaliserade i priset.

DÄRFÖR KAN, OCH BÖR, ALLA LEVA SOM SVENSKAR

Idén om att alla inte skulle kunna leva som svenskar har olyckligtvis fått fäste. Enligt Global Footprint Networks siffror från 2026 hade vi behövt 3,9 jordklot om alla levde som svenskar. Det stämmer inte, se förra kapitlet, men på ett större plan stämmer det framförallt inte eftersom att om alla i världen levde som svenskar skulle vi:

1. Sänka de globala koldioxidutsläppen med 25–30 procent på ett bräde, eftersom världen skulle ha fossilfri elförsörjning.³⁵ I dag kommer ca 70 procent av de globala elutsläppen från kol.³⁶ Svensk el kommer från fossilfria källor.³⁷ Istället skulle hela världen lösa sitt elbehov med vind-, sol-, vatten- och kärnkraft.
2. Få en jord helt utan extrem fattigdom. Lever man i extrem fattigdom har man inte råd med tillräckligt med kalorier för att hålla sig frisk, tillgång till rent vatten, stabil bostad och ingen tillgång till hälsovård.³⁸ Männ-

iskor som är så fattiga klarar sig dessutom sämre i extremväder. Om alla levde som i Sverige hade det inte funnits någon extrem fattigdom. Vi skulle ha råd med bättre klimatpolitik och ha mer resilienta samhällen med friskare människor.

3. Nästintill alla koldioxidutsläpp skulle vara prissatta och handlas med. Sverige har världens högsta koldioxidskatt på cirka 1 300 kronor per ton koldioxid, och ingår i EU:s utsläppshandel (ETS). Om det kostade så mycket att släppa ut i hela världen skulle hela världen tvingas ställa om. Klimatekonomiska modeller visar att ett brett, högt koldioxidpris på svensk eller europeisk nivå snabbt skulle kunna kapa de globala industri- och transportutsläppen med 30–40 procent till innan 2035, vilket tar oss hela vägen till Parisavtalets mål.³⁹

35 Ekonomifakta, "Elproduktion - internationellt".

36 IEA, "Coal".

37 Regeringen.se, "Elproduktion i Sverige".

38 Ekonomifakta, "Extrem fattigdom - internationellt".

39 Gustafsson (2021)

4. För att inte ens tala om att hela världen hade tävlat om att uppfinna koldioxidfritt stål, 90 procent av alla PET-flaskor hade återvunnits,⁴⁰ och i stort sett alla skulle andas ren luft och dricka rent vatten. För att bara nämna några saker. Då har den svenska naturen inte ens lagts in i ekvationen.

Att alla levde som vi vore bra för planeten men framförallt för jordens befolkning. Sverige lever såhär bra på grund av marknadsekonomi, demokrati, innovation och för att vi är rika. Det finns inget annat sätt att uppnå detta än genom tillväxt, utsläppshandel och innovation. Anledningen till

att länder som Bangladesh, som inte har någon Overshoot Day, "klarar av" att leva på så lite resurser är för att drygt nio procent av befolkningen lever i extrem fattigdom.⁴¹ 54 miljoner människor lever i eller nära fattigdom, och konsumerar därför nästan ingenting alls.⁴² Gör det Bangladesh till klimathjältar vi borde se upp till? Nej, självklart inte. Många av dem bor i slumområden, har inte tillgång till ett riktigt kök, sophantering eller ordentliga toaletter. Om fler hade behövt leva så för att sänka utsläppen hade det inte varit värt det. Som tur är så är det inte så utsläpp sänks, varken hållbart eller långsiktigt.

40 Pantamera, "Pantstatistik".

41 The Daily Star, "Poverty rate jumps to 27.9%; extreme poverty nearly doubles to 9.3%".

42 Sida, "Multidimensional Poverty Analysis Bangladesh"

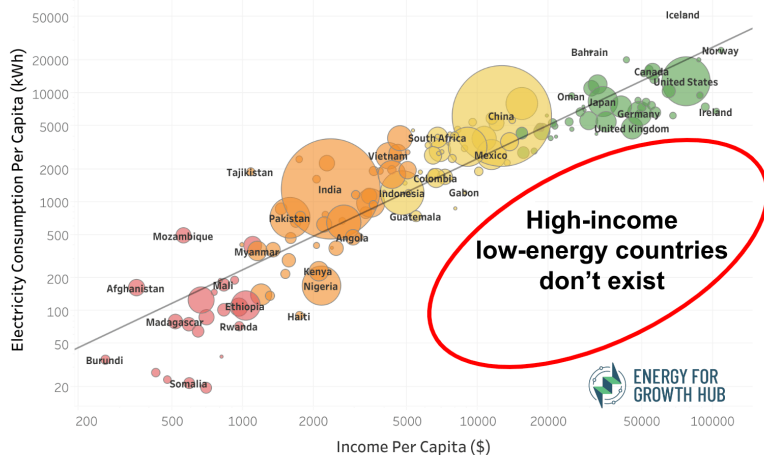
ÄR DET BRA ATT HA ETT TIDIGT DATUM?

Självklart är det bra att ha låga utsläpp, men om det kommer på bekostnad av utveckling och fattigdomsbekämpning är det inte lika självklart värt det. Sverige placerar sig i en grupp av länder där välståndet är högt, men där fotavtrycket också är betydande. Detta väcker frågor om huruvida hållbarhet enligt Global Footprint Network är förenligt med modernt välstånd, eller om måttet ställer upp en orealistisk definition av hållbarhet som i praktiken innebär en återgång till förindustriella levnadsförhållanden. Ett exempel på detta är det quiz som man kan göra på Global Footprint

Networks hemsida för att mäta sitt eget fotavtryck. Fyller man i att man har rinnande vatten, bor i en villa eller då och då åker bil rusar fotavtrycket upp rejält.⁴³ Det enda sättet att få ett senare datum är i praktiken nedväxt, och det är direkt dåligt för människor. Nedväxt är varken en möjlig, fungerande eller önskvärd lösning på klimatkrisen. Att ha ett sent datum i indexet, vilket lyfts fram som ett miljöideal, korrelerar i själva verket med fattigdom och brist på resurser för grundläggande mänskliga behov.

Det finns inte nödvändigtvis något inneboende bra med att ha ett sent

Electricity consumption vs Income per capita, 2022



Sources: Our World in Data/Ember, World Bank

Notes: $R^2 = 0.83$; both axes logged; data is for 2022; circles scaled to population; colors indicate WB income groups

⁴³ Global Footprint Network, "Footprint Calculator".

Land	HDI (Ranking)	Fotavtryck (gha/person)	Antal Jordklot
Luxemburg	Mycket hög	15,8	9,4
USA	Mycket hög	8,4	5,0
Sverige	Mycket hög	5,77	3,9
Brasilien	Hög	3,1	1,8
Indien	Medel	1,2	0,7

datum, antagligen tyder det bara på att landet har en ganska fattig befolkning eller saknar industri. Inget land som har lyckats med så kallad frikoppling, det vill säga både BNP-tillväxtökning och utsläppsminskning samtidigt, har gjort det utan att bli rikare först. Inget rikt land använder lite energi. Tillväxt behöver energi och energi driver tillväxt. Andra länder som också har en nästan helt fossilfri elproduktion – det vill säga som har en hög andel av vattenkraft, kärnkraft och andra fossilfria energikällor – har ett relativt tidigt datum. Det handlar om länder som Norge (16 april), Frankrike (24 april) och Schweiz (11 maj).

För att uppnå en levnadsstandard som liknar Sveriges krävs historiskt sett en resursintensitet som överstiger Overshoot Days globala hektar-budget per person. Inget land har hittills lyckats uppnå "mycket hög mänsklig utveckling" (HDI > 0,8) samtidigt som de lever inom ramen för vad Overs-

hoot Day beräknar som möjligt på en jord.⁴⁴ Se tabell ovan för exempel.

Fattigdomsminskningen är en konsekvens av ökad resursanvändning. Det är bra för klimatet att folk blir rikare, framförallt på sikt. I takt med att människor och länder blir rikare blir tjänstesektorn en allt större del av ekonomin, samtidigt som människor kräver saker av högre kvalitet och fler innovationer sker. I slutändan är det endast genom ett växande välstånd som ett samhälle får råd att investera i de avancerade system, den forskning och den infrastruktur som krävs för att radikalt minska miljöbelastningen globalt. Att begränsa den ekonomiska tillväxten i hopp om att flytta fram Overshoot Day skulle därför i praktiken innebära att man stryper just de ekonomiska och teknologiska resurser som krävs för att finansiera och genomföra klimatvänliga förändringar.

44 Globalis, "HDI"

REFERENSER

- Blomqvist et al, "Does the Shoe Fit" Real versus Imagined Ecological Footprints" (2013), National Library Of Medicine. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC3818165/> (Hämtad 2026-07-06).
- Ekonomifakta, "Elproduktion - internationellt" (2026). https://www.ekonomifakta.se/sakomraden/energi/energiproduktion/elproduktion-internationellt_1208522.html (Hämtad 2026-07-07).
- Ekonomifakta, "Extrem fattigdom - internationellt" (2025). https://www.ekonomifakta.se/sakomraden/makroekonomi/bnptillvaxt/extrem-fattigdom-internationellt_1211049.html (Hämtad 2026-07-07).
- Ekonomifakta, "Koldioxidutsläpp - internationellt" (2026). https://www.ekonomifakta.se/sakomraden/klimat-och-miljo/vaxthusgaser/koldioxidutslapp-internationellt_1212066.html (Hämtad 2026-07-06).
- Food and Agriculture Organization of the United Nations, "The State of World Fisheries and Aquaculture 2026". <https://openknowledge.fao.org/items/6d7389a1-979f-4785-91a2-d9ac6815775f> (Hämtad 2026-07-06).
- Global Footprint Network, "Country Overshoot Days 2026". <https://overshoot.footprintnetwork.org/newsroom/country-overshoot-days/> (Hämtad 2026-07-06).
- Global Footprint Network, "Earth's Overshoot Day". <https://www.footprintnetwork.org/our-work/earth-overshoot-day/> (Hämtad 2026-07-06).
- Global Footprint Network, "Estimating the Date of Earth Overshoot Day 2026". <https://overshoot.footprintnetwork.org/content/uploads/2026/05/2026-Nowcast-explained.pdf> (Hämtad 2026-07-06).
- Global Footprint Network, "Data and Methodology" <https://www.footprintnetwork.org/resources/data/> (Hämtad 2026-07-07).
- Global Footprint Network, "Footprint Calculator". <https://www.footprintnetwork.org/resources/footprint-calculator/> (Hämtad 2026-07-07).
- Global Footprint Network, "Open Data Platform". https://data.footprintnetwork.org/?_ga=2.209008530.1456741490.1783336149-1926284889.1782740037
- Globalis, "HDI - index för mänsklig utveckling". <https://globalis.se/Statistikk/hdi-menneskelig-utvikling> (Hämtad 2026-07-08).
- Gustafsson, Ellen (2021), "Priset på koldioxid", Timbro. <https://timbro.se/miljo/priset-pa-koldioxid/>. (Hämtad 2026-07-07).
- Hassler, John, "Missvisande om globalt resursutnyttjande", Ekonomistas, (2015). <https://ekonomistas.se/2015/08/12/missvisande-om-globalt-resursutnyttjande/> (Hämtad 2026-07-07).
- IEA, "Coal" (2023). <https://www.iea.org/world/coal#how-is-coal-used> (Hämtad 2026-07-07).

- Nationalekonomiska föreningen, "24 av 25 luftföroreningar har minskat sedan 1990 – lärdomar från framgångsrik miljöpolitik" (2024) <https://www.nationalekonomi.se/wp-content/uploads/2024/02/52-2-Grafstrom-mfl.pdf> (Hämtad 2026-07-07).
- Naturhistoriska riksmuseet, "Jordens yta" (2026). <https://www.nrm.se/fakta-om-naturen/jorden-geologi/jordklotet-och-jordskorpan/jordens-yta> (Hämtad 2026-07-09).
- Naturskyddsföreningen, "Koldioxidhalten i atmosfären ökar". <https://www.naturskyddsforeningen.se/rapport/miljon-i-siffror/#h-koldioxidhalt-i-atmosfaren> (Hämtad 2026-07-06).
- Naturvårdsverket, "Konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser i Sverige och andra länder" (2025). <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/konsumtion/vaxthusgaser-konsumtionsbaserade-utslapp-i-sverige-och-andra-lander/> (Hämtad 2026-07-08).
- Naturvårdsverket, "Sveriges utsläpp och upptag av växthusgaser" (2026). <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/klimat/sveriges-utslapp-och-upptag-av-vaxthusgaser/> (Hämtad 2026-07-06).
- Pantamera, "Pantstatistik", (2025). <https://www.pantamera.nu/privatperson/fakta--statistik/pantstatistik> (Hämtad 2026-07-07).
- Regeringen.se, "Elproduktion i Sverige". <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/sveriges-elforsorjning/elproduktion-i-sverige/> (Hämtad 2026-07-07).
- SCB, "Marken i Sverige" (2023). <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/miljo/marken-i-sverige/> (Hämtad 2026-07-09).
- Sida, "Multidimensional Poverty Analysis Bangladesh" (2024). https://cdn.sida.se/app/uploads/2025/01/27152343/Multidimensional-Poverty-Analysis-Bangladesh-2024_Sida.pdf (Hämtad 2026-07-08).
- SLU Riksskogstaxeringen, "Skogsdata 2025". https://www.slu.se/globalassets/slu.se/om-slu/organisation/institutioner/skoglig-resurshushallning/riksskogstaxeringen/dokument/skogsdata/skogsdata_2025_web.pdf (Hämtad 2026-07-07).
- Sopor.nu, "Statistik" (2025) <https://www.sopor.nu/fakta-om-avfall/statistik/> (Hämtad 2026-07-07).
- Svenska Dagbladet, "Svensk överkonsumtion markeras med dystert datum" 2026-04-04. <https://www.svd.se/a/zOOprR/svensk-overkonsumtion-markeras-med-dystert-datum> (Hämtad 2026-07-06).
- The Daily Star, "Poverty rate jumps to 27.9%; extreme poverty nearly doubles to 9.3%", (2022). <https://www.thedailystar.net/business/news/poverty-rate-jumps-279-extreme-poverty-nearly-doubles-93-3970246> (Hämtad 2026-07-07).

Timbro är Nordens främsta marknadsliberala tankesmedja. Sedan starten 1978 är uppdraget att långsiktigt bilda opinion för marknads-ekonomi, fri företagsamhet, individuell frihet och ett öppet samhälle.